

Antwoord op de uitdagingen van de COVID-19-pandemie in de partnerlanden en partnerorganisaties van de Belgische ontwikkelingssamenwerking en humanitaire hulp

SOCIAALECONOMISCH ASPECT

Het doel van deze nota is om een maximale samenhang tussen de verschillende actoren en financieringsmechanismen van de Belgische ontwikkelingssamenwerking en humanitaire hulp tot stand te brengen in het kader van het antwoord op de sociaaleconomische gevolgen van de COVID-19-crisis op korte, middellange en lange termijn. Het antwoord op het vlak van gezondheid komt aan bod in een aparte nota.

0. Algemene context en uitdagingen

De impact van COVID-19 is complex en universeel. De gevolgen voor de bevolking en de formele en informele economie zijn acuut. De COVID-19-crisis dreigt de decennialange vooruitgang op het gebied van armoedebestrijding teniet te doen en de ongelijkheden, zowel nationaal als internationaal, te vergroten. Dit geldt ook voor de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen. Volgens het Comité voor Ontwikkelingshulp (DAC) van de OESO zal de armoede voor het eerst sinds 1998 opnieuw toenemen. Daarbij zullen 50 miljoen mensen in extreme armoede terechtkomen, en dan vooral in de meest kwetsbare staten. De mensenrechten worden vaker met de voeten getreden. Verwacht wordt dat de sociale conflicten in heel wat regio's zullen toenemen.

Nu de crisis duidelijk maakt dat er nood is aan sterkere gezondheidssystemen en inclusievere en duurzame economieën, zal een langdurige wereldwijde economische vertraging de uitvoering van de Agenda 2030 en het Klimaatakkoord van Parijs sterk bemoeilijken. De situatie in de ontwikkelingslanden en de MOL's is bijzonder zorgwekkend. De complexiteit van de crisis zal in deze landen waarschijnlijk nog toenemen door het stijgend aantal mensen in kwetsbare situaties, de omvang van de informele sector en de dalende inkomsten uit de toeristische sector, de sector van de natuurlijke hulpbronnen en de geldtransfers (*remittances*).

Het virus en de maatregelen die de nationale regeringen wereldwijd nemen, hebben niet op alle geledingen van de samenleving dezelfde impact. Een totale lockdown legt een andere druk op een informele straathoekwerker dan op een formele werknemer die kan telewerken. De meest kwetsbaren zijn vrouwen, kinderen, migranten, plattelandsgezinnen en informele werknemers, die dan ook het hardst worden getroffen. Volgens het Wereldvoedselprogramma zouden 130 miljoen mensen geconfronteerd worden met acute voedselonzekeerheid.

Bovendien herinnert de COVID-19-pandemie aan de onderlinge afhankelijkheid van het milieu en de menselijke gezondheid. De COVID-19-pandemie wordt veroorzaakt door SARS-CoV-2, waarschijnlijk een zoönotisch coronavirus, dat wordt overgedragen tussen dier en mens. Het toenemende verlies van bossen, ecosystemen en biodiversiteit, onder meer door een verhoogde omzetting van het landgebruik, is een van de oorzaken van zoönosen.

Het huidige model van de globalisering wordt met de vinger gewezen, vanwege de snelle verspreiding van het virus, de obstakels in de toeleveringsketens, ook voor medische apparatuur, en de moeilijkheden die sommige landen hebben om snel te handelen op lokaal vlak. Ook rijzen vragen bij de informatiestroom en het gebrek aan toegang tot accurate informatie, of bij de verspreiding van valse berichten, die van invloed zijn geweest op de voorzorgsmaatregelen die de regeringen en burgers hebben genomen. Tot slot is tijdens deze crisis ook gewezen op de ongelijke toegang tot het internet en de financiële diensten.

De sociaaleconomische gevolgen van de COVID-19-crisis zullen zich de komende maanden ongetwijfeld verder doen voelen. Daarom moet deze nota niet worden gezien als een eenmalige oefening, maar eerder als een **iteratieve reflectie**, die moet worden aangevuld/gewijzigd naarmate de context en de uitdagingen evolueren.

The six following overarching principles guide our response:

1. Interconnectedness
2. A coherent and comprehensive approach
3. Leave no One behind
4. Build Back Better
5. Focus on Least Developed Countries
6. Building on existing expertise

Onze reactie op de sociaaleconomische gevolgen van de COVID-19-crisis is gebaseerd op de volgende algemene uitgangspunten:

1. **Onderlinge verbondenheid** (interconnectedness): de coronapandemie herinnert ons eraan hoezeer de wereld met elkaar verbonden is en hoe cruciaal samenwerking is, op alle niveaus. De uitdagingen op wereldvlak vereisen een doelmatig multilateralisme en een antwoord dat rekening houdt met de hele samenleving, in samenwerking met meerdere partners ("whole of society" en "multi-partnership approach"). België verbindt zich ertoe deel te nemen aan de internationale coördinatie en erkent daarbij de respectieve rol van de civiele samenleving, de

regeringen en de privésector.

2. **Een coherente en alomvattende aanpak** om de multidimensionale aspecten van de crisis op sociaaleconomisch niveau aan te pakken, rekening houdend met **het verband** tussen humanitaire hulp, ontwikkeling en vrede. De sector van de openbare orde en veiligheid draagt ook bij tot de sociaaleconomische stabilisatie van de COVID-19-crisis en er moet rekening worden gehouden met de gevoeligheid voor conflicten. Het Belgische antwoord moet zo goed mogelijk aansluiten bij de multilaterale aanpak van de EUⁱ, de VN, het IMF en de Wereldbank. De EU heeft opgeroepen tot een gemeenschappelijke aanpak in onze partnerlanden ("Team Europe"). Op het niveau van de Verenigde Naties wordt een drieledige aanpak gevolgd, waarbij de nadruk ligt op een humanitaire (OCHA - Consolidated Global Humanitarian Appeal for Covid 19), sanitaire (WHO - Strategic Preparedness and Response Plan) en sociaaleconomische respons. De Belgische ontwikkelingssamenwerking ondersteunt de sociaaleconomische respons van de Verenigde Naties via haar basisfinanciering (core funding) van multilaterale partners en moedigt het gebruik aan van gecoördineerde financieringsmechanismen in plaats van agentschapsspecifieke oproepen. In de partnerlanden van de Belgische samenwerking moet de kern van het antwoord op de nationale COVID-interventieplannen berusten.
3. **"Leave no One behind"**: een op gender gebaseerde aanpak die de mens centraal stelt in de beleidsvorming. In onze aanpak zullen we ons richten op de behoeften van de meest kwetsbaren en op de eerbiediging van de mensenrechten voor iedereen, waarbij we ons in het bijzonder zullen richten op vrouwen, kinderen, migranten, enz.
4. **"Build Back Better"**. Een van de uitdagingen is het stimuleren van het sociaaleconomisch herstel, dat een nieuwe impuls moet geven aan de opbouw van meer inclusieve, duurzame en veerkrachtige samenlevingen. De steun aan de economische en sociale sectoren, die zwaar zijn getroffen door de COVID-19-crisis, en het herstelbeleid moeten verder gaan dan een terugkeer naar de status quo. Er moet worden gezocht naar synergieën met de paradigmaverschuiving en de diepe en innovatieve systemische transities die op lange termijn nodig zijn om te komen tot meer duurzame groei, minder armoede en minder structurele ongelijkheid, in het kader van de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen van de VN, het Akkoord van Parijs en de Europese "Green Deal".
5. **Focus op de minst ontwikkelde landen (MOL's)**: aangezien deze landen en hun burgers onevenredig zwaar kunnen worden getroffen door de gevolgen van de crisis, zal onze respons zich vooral richten op het ondersteunen van de MOL's, in overeenstemming met de bestaande beleidlijnen van de Belgische ontwikkelingssamenwerking. We zullen ons vooral richten op de MOL's in Afrika.

6. **Valorisatie van de bestaande, aanwezige en erkende expertise** bij de partnerlanden van de bilaterale samenwerking, de internationale organisaties, de civiele samenleving en de institutionele actoren.

Deze nota geeft een samenvatting van de uitdagingen die de COVID-19-crisis met zich meebrengt en van de huidige of mogelijke antwoorden van de Belgische samenwerking en humanitaire hulp op sociaaleconomisch gebied.

Bijzondere aandacht wordt besteed aan:

Twee transversale thema's:

- ✓ **Gender** en empowerment van vrouwen en meisjes
- ✓ Het **milieu**, met de nadruk op het beheer van natuurlijke hulpbronnen en ecologische uitdagingen.

Twee pijlers:

- ✓ De **sociale pijler** en daarbinnen de thema's en sectoren waarin de Belgische ontwikkelingssamenwerking en humanitaire hulp en haar verschillende partners bijzonder actief zijn
 - *Een op rechten en mensenrechten gebaseerde aanpak;*
 - *Seksuele en reproductieve gezondheid en rechten;*
 - *Sociale bescherming en waardig werk;*
 - *Onderwijs;*
 - *Landbouw, voedselzekerheid en voeding;*
 - *Water, sanitaire voorzieningen en hygiëne (WASH)*
- ✓ **De economische pijler**, met de nadruk op de aanpak van de macro-economische gevolgen, het ondersteunen van de ontwikkeling van de particuliere sector en het

Inleiding

Het antwoord van België is niet alleen gebaseerd op financiering, maar ook op diplomatieke benaderingen en standpunten.

In deze nota komen zowel de genomen maatregelen als de mogelijke oplossingen aan bod.ⁱⁱ

In het algemeen blijft de voortdurende steun van de Belgische ontwikkelingssamenwerking en de humanitaire hulp via de verschillende partners (multilaterale partners waaronder de EU, Enabel, Bio, de organisaties van de civiele samenleving en de institutionele actoren, ...) aan de in deze nota belichte thema's en sectoren bijzonder belangrijk. Er moet worden nagedacht over nieuwe strategieën, programma's en activiteiten, om met de nodige flexibiliteit een nieuw context en nieuwe risico's te benaderen. Naast de "nieuwe financiering" *stricto sensu*, zullen de maatregelen zich ook richten op de monitoring van de impact van COVID-19, de geleerde lessen en het bijsturen van de huidige interventies.

I. Transversale thema's

1. Gender en empowerment van vrouwen en meisjes

Belangrijkste uitdagingen:

De meeste al dan niet bezoldigde zorgverleners, zowel in het huishouden als in de gemeenschap, zijn vrouwen. Vrouwen lopen daardoor een groter risico op besmetting en/of om hun bestaansmiddelen te verliezen (het zijn zij die de noodzakelijke onbetaalde zorgen verstrekken als gevolg van de pandemie). Bovendien blijkt uit de huidige trends dat hun toegang tot diensten op het gebied van seksuele en reproductieve gezondheid afneemt, terwijl gendergerelateerd geweld toeneemt.

Basisprincipes:

Via deze principes integreert de Belgische samenwerking de genderdimensie in al haar principes en acties, d.w.z. in alle thema's die in deze nota worden uitgewerkt; ze hebben ook betrekking op acties die verband houden met de economische respons:

- ✓ Bewustmaking, ondersteuning en versterking van de partnerinstellingen om ervoor te zorgen dat rekening wordt gehouden met de specifieke behoeften van vrouwen, hun centrale plaats in de economie van de huishoudelijke en onbetaalde zorg en hun bescherming tegen alle vormen van geweld.
- ✓ Erop toezien dat **volgens gender uitgesplitste**

gegevens worden verzameld, geanalyseerd en geregistreerd om de effecten van de pandemie op de SDG's vanuit een genderperspectief te meten en daarbij zorgen dat de gegevenswerking vrouwen en meisjes niet in gevaar brengt.

- ✓ Middelen en expertise aanreiken om een **genderbewust** antwoord op de COVID-19-pandemie mogelijk te maken en **vrouwen te betrekken** bij de besluitvorming en de planning van de respons.
- ✓ Zorgen voor toegang tot **basisdiensten**, waaronder seksuele en reproductieve gezondheidszorg en ondersteunende diensten tegen geweld - vooral in tijden van crisis - en steunmaatregelen voor de meest **gemarginaliseerde groepen vrouwen en meisjes**, waaronder vrouwelijke migranten/vluchtelingen/ontheemden.
- ✓ **Mannen**, gemeenschapsleiders en religieuze leiders sensibiliseren en betrekken bij een inclusieve aanpak, om de crisis te gebruiken als hefboom voor een gelijke taakverdeling en meer gendergelijkheid, om een nog grotere negatieve impact op de gendergelijkheid tijdens deze crisis te vermijden.
- ✓ De **vertegenwoordiging en daadwerkelijke deelname van vrouwen en meisjes** in de besluitvormingsprocessen en de responsplanning en bij het formuleren van een antwoord op COVID-19 stimuleren, met name via de vrouwenorganisaties. Vrouwenorganisaties, die vaak eerstelijns hulp verlenen binnen de gemeenschappen, moeten ook worden betrokken bij het proces en worden ondersteund in hun deelname aan de respons.
- ✓ Ervoor zorgen dat de aandacht voor de specifieke behoeften inzake gendergelijkheid deel uitmaakt van een **op mensenrechten gebaseerde aanpak** en zoveel mogelijk wordt geïntegreerd in reeds bestaande oplossingen, zodat er geen parallel systeem ontstaat.
- ✓ De **toegang tot digitale technologieën** garanderen (boodschappen betreffende de volksgezondheid, oproepen tot hulp, continuïteit van het werk, handel en toegang tot de nodige middelen, familie- en privé-bandens, enz.) De nog steeds bestaande ongelijkheid in de toegang tot deze technologieën voor vrouwen en meisjes, moet worden bestreden.

Aandachtspunten:

- 1.1. Rekening houden met de reeds vastgestelde toename van gendergerelateerd geweld tijdens deze pandemie, met inbegrip van huiselijk geweld.
- 1.2. Ervoor zorgen dat **specifieke diensten voor preventie, bescherming en bestrijding van geweld tegen vrouwen en meisjes** worden opgenomen in het antwoord op COVID-19. Er moet in het bijzonder worden gestreefd naar extra opvangplaatsen, veilige en contextspecifieke mechanismen voor overlevenden om de feiten te melden en naar de verspreiding van bewustmakings- en preventieboodschappen.
- 1.3. Bijdragen tot het voorkomen van de negatieve impact van deze crisis op de slagkracht van **vrouwenrechtenorganisaties**, door hun werking te versterken.
- 1.4. Middelen en expertise aanreiken om een genderbewust antwoord op de COVID-19-pandemie mogelijk te maken en vrouwen te betrekken bij de besluitvorming en de planning van de respons.
- 1.5. Versterking van de steun aan bedrijven van vrouwen die zich inzetten voor de crisisrespons en aan hun netwerken, met inbegrip van digitale innovatie en startende ondernemingen.

Maatregelen die zijn genomen:

De projectoproep van de directie-generaal Ontwikkelingssamenwerking met als thema Gender Based Violence in de zomer van 2020: deze oproep is gericht op het beperken van de gevolgen van COVID-19 voor de bevolking, door de strijd aan te binden tegen gendergerelateerd geweld, vooral tegen vrouwen en meisjes, door eerstelijnsactoren te ondersteunen en de veerkracht van de bevolking en van deze actoren op de lange termijn te versterken, door vrouwen en meisjes te laten deelnemen aan de besluitvormingsprocessen, de programmering en de uitvoering van de interventies. Geografische focus: Mali, DRC, Burkina Faso, de Palestijnse gebieden en de buurlanden van Syrië. De oproep richt zich op Belgische en internationale ngo's met operationele ervaring op dit gebied.

Te overwegen maatregelen:

- Steun aan het **Women's Peace and Humanitarian Fund**: <https://wphfund.org/covid19/>: dit fonds is een innovatief financieringsmechanisme met meerdere partners dat de agenda voor vrouwen, vrede en veiligheid steunt en in het bijzonder de participatie, het leiderschap en de empowerment van lokale vrouwen in crisissituaties (bij conflict, post-conflict en kwetsbaarheid). Dit fonds heeft een nieuw financieel luik in het leven geroepen voor lokale vrouwenorganisaties die binnen hun gemeenschap actief zijn in de COVID-19 respons. Het is bijzonder goed geplaatst om met spoed te reageren op de COVID-19-crisis en de genderdimensie ervan;
- Een **extra bijdrage leveren aan de algemene werkingsmiddelen (core resources) van UN Women** om hen meer genderbeleids capaciteit "*gender policy*" op nationaal niveau te geven en zo het genderspect beter te integreren in de COVID-19-respons;
- Een **bijdrage leveren aan een VN-vrouwenproject** in een van onze partnerlanden, dat zich richt op het versterken van de civiele samenleving in het kader van de toegang tot essentiële diensten voor overlevenden van seksueel geweld.

2. Het milieu en de transitie naar een duurzame ecologie

Belangrijkste uitdagingen:

De exacte herkomst van SARS-CoV-2 is nog onbekend, maar alles wijst erop dat het virus is overgedragen van wilde dieren op mensen. Er bestaat een direct verband tussen het ontstaan van zoonose en het verlies aan biodiversiteit en handel in wilde dieren. Voor andere infectieziekten is er ook een verband met milieuvraagstukken: de grootschalige veehouderij is niet alleen een belangrijke bron van lucht-, water- en bodemverontreiniging, maar leidt ook tot een overmatig gebruik van antibiotica, waardoor resistente bacteriën ontstaan; de opwarming van de aarde vergroot de habitat van een aantal ziektedragers, zoals muggen. Dit wordt duidelijk uitgelegd in een UNEP-rapport van 2016. Als we naar de korte termijn kijken, moeten we ons ervan bewust zijn dat de problemen op de lange termijn, zoals het klimaat en de biodiversiteit, blijven bestaan. Bovendien biedt de sociaaleconomische wederopbouw een uitstekende gelegenheid om duurzame en ecologische maatregelen te nemen en af te stappen van investeringen in oude en vervuilende technologieën (vaste activa). Vanuit het transitieperspectief biedt de huidige crisis een kans voor grote veranderingen die moeten leiden tot een economie die rekening houdt met de ecologische grenzen van de planeet.

Aandachtspunten:

- 2.1. Het risico van een verhoogd gebruik van giftige chemicaliën in de strijd tegen COVID-19.
- 2.2. Het beheer van medisch afval als gevolg van COVID-19.
- 2.3. De mogelijkheid van een sterke toename van de uitstoot van broeikasgassen en andere schadelijke gassen tijdens de wederopbouwperiode.
- 2.4. Het risico dat een aantal verworvenheden of beslissingen op het gebied van milieu en klimaat ter discussie worden gesteld.
- 2.5. In de sector van de hernieuwbare energie kan veel worden gedaan om de weg te effenen voor hernieuwbare energie ten behoeve van de lokale gemeenschappen en innovatieve benaderingen voor de export.

Genomen maatregelen:

- Het milieu centraal plaatsen in alle wederopbouwmaatregelen om de systemische risico's op een nieuwe pandemie te verminderen. Dit geldt voor de DGD, de FOD en al onze partners.
- Op korte en middellange termijn dragen niet-gouvernementele actoren in de milieusector die door de Belgische samenwerking worden gefinancierd, via hun verschillende programma's bij tot een ecologische aanpak.
- Steunen en actief bijdragen aan de initiatieven van onze partners die het verband tussen het milieu en COVID-19 benadrukken en pleiten voor een "groen herstel":
 - o Document "Greening the recovery" van het IMF.
 - o Verklaring van UNEP over COVID-19

- De OESO-DAC en Environet werken aan een gemeenschappelijke aanpak van het "groene herstel".
- Ondersteuning van het externe deel van de Europese Green Deal.

Te overwegen maatregelen:

- BIO aanmoedigen om te investeren in een groen herstel.
- De financiering van het onderzoek naar zoönosen aanmoedigen via het CEBioS-programma, het KMMA, de VLIR, het UNEP, enz.
- Onze externe communicatie ondersteunen via onze publieke diplomatie en zelfs financiële steun voor evenementen, de tweede conferentie over biodiversiteit in het Congobekken (2021) gewijd aan zoönosen (CEBioS, KMMA, ITG,...).
- Enabel in staat stellen om de implementatie van een thematische portefeuille over het milieu te versnellen, met focus op het groene herstel.
- Op lange termijn zou er een gemeenschappelijk strategisch kader kunnen ontstaan rond het thema "*Herstelvermogen van wateren, bossen en andere ecosystemen als voorwaarde voor sociale rechtvaardigheid, economische ontwikkeling, een stabiel klimaat en duurzaamheid*", waarin verschillende organisaties worden samengebracht. Dit GSK voor de periode 2022-2026 zou direct of indirect bijdragen aan de verwezenlijking van vele SDG's en zou een expertisepool op het gebied van ecologie worden.

II. Sociale pijler

3. Op rechten en mensenrechten gebaseerde aanpak

Belangrijkste uitdagingen:

COVID-19 is niet alleen een medische noodsituatie, maar ook een economische, sociale en menselijke crisis, die snel kan omslaan in een mensenrechtencrisis. De economische vertraging confronteert niet alleen miljoenen mensen met toenemende armoede en ongelijkheid; deze neergang kan ook de onderliggende oorzaken van hun kwetsbaarheid versterken en de politieke verdeeldheid en sociale ongelijkheid verergeren, waardoor latente spanningen ontstaan als gevolg van etnische, religieuze en sociaaleconomische verschillen, met als gevolg conflicten en opstand. Ook bestaat het risico dat kwetsbare of achtergestelde groepen tijdens en na de pandemie onevenredig zwaar worden getroffen door de sociaaleconomische gevolgen en dat hun rechten verder in het gedrang komen. Tot slot zouden autoritaire regimes van de COVID-19-crisis kunnen profiteren om de rechten van de burgers en de civiele ruimte verder in te perken.

Aandachtspunten:

- 3.1. De rol van de civiele samenleving: risico dat de COVID-19-pandemie wordt misbruikt om de bewegingsvrijheid van maatschappelijke organisaties en mensenrechten- en vrouwenrechtenactivisten (verder) in te perken.
- 3.2. Evenredigheid van het overheidsoptreden bij het toezicht op en de monitoring van de COVID-19: de genomen maatregelen moeten evenredig en niet-discriminerend zijn, de rechtsstaat respecteren, de nationale wetgeving en de internationale verbintenissen eerbiedigen, met bijzondere aandacht voor het overheidsoptreden bij sociale (bestaande en nieuwe) conflicten.
- 3.3. Aandacht voor het overheidsoptreden ten aanzien van bedrijven: de overheid speelt een cruciale rol om ervoor te zorgen dat bedrijven de mensenrechten en het milieu respecteren. Deze sector heeft een grote verantwoordelijkheid, zowel in Europa als in andere landen van de wereld, wat betreft de eerbiediging van de rechten, de bescherming van personen en de ontwikkeling van een nieuw post-covidmodel.
- 3.4. Recht op informatie (met inbegrip van digitale toegang) en vrijheid van meningsuiting: burgers hebben het recht om naar behoren en transparant te worden geïnformeerd over de monitoring van COVID-19 en de maatregelen die worden genomen. Alert blijven voor alle pogingen om journalisten, organisaties van de civiele maatschappij (CMO),

- activisten, mensenrechtenverdedigers, gezondheidswerkers of andere personen die informatie over de pandemie verspreiden, te censureren of lastig te vallen. De regeringen mogen de toegang tot informatie niet belemmeren en moeten alle inwoners van het land op dezelfde manier informeren, ongeacht hun woonplaats of status.
- 3.5. Aandacht voor gemarginaliseerde en kwetsbare mensen en groepen: kinderen, vrouwen, LGBTI, jongeren, etnische, religieuze of culturele minderheden, mensen met een handicap, mensen die in extreme armoede leven of andere kwetsbare groepen in een specifieke context lopen het risico om veel harder getroffen te worden.
 - 3.6. De noodtoestand uitroepen in het kader van COVID, om de beperkingen te omzeilen die corruptie voorkomen.
 - 3.7. Aandacht voor gezondheidswerkers die gediscrimineerd of geïntimideerd worden omdat zij dagelijks met het virus in contact komen in de ziekenhuizen.
 - 3.8. Opletten voor flexibiliteit en ownership: de ware contouren van de crisis zijn nog onduidelijk. Een flexibele financiering is daarom noodzakelijk. De mechanismen die een nauwkeurige definitie van de lokale behoeften en vervolgacties mogelijk maken, zijn het meest doeltreffend in een voortdurende dialoog met het de civiele samenleving.

Genomen maatregel:

Extra financiële steun voor OHCHR. De rol van het OHCHR is om de aandacht voor de bescherming van de mensenrechten binnen het VN-systeem te vergroten. Het OHCHR moet de aandacht vestigen op de eerbiediging van de vrijheid van meningsuiting en vereniging tijdens en na de COVID-19-pandemie en op de evenredigheid van het overheidsoptreden. Het OHCHR kan ook toezicht houden op de mensenrechtensituatie in specifieke partnerlanden. Aanvullende steun kan worden verleend in partnerlanden waar het OHCHR een nationale vertegenwoordiging heeft of voor regionale activiteiten, en naar gelang van de behoeften van het OHCHR.

Te overwegen maatregelen:

- Steun aan Belgische of internationale CMO's voor de heroriëntatie van de financiering in het kader van de bestaande fondsen voor specifieke niches om kwetsbare of achtergestelde groepen te ondersteunen tijdens en na de pandemie.
- Steun voor internationale ngo's die toezien op de transparantie van de overheid, met name wat betreft de proportionaliteit van het overheidsoptreden tijdens en na de pandemie (TRIAL, Transparency International).
- Ondersteuning van internationale niet-gouvernementele organisaties die corruptie bestrijden en organisaties die ijveren voor een beter beheer van de overheidsinkomsten.

4. Seksuele en reproductieve gezondheid en rechten (SRGR)

Belangrijkste uitdagingen:

De lockdown die in veel landen worden opgelegd, heeft gevolgen voor de toegang tot diensten op het gebied van seksuele en reproductieve gezondheid en rechten (SRGR) - een geschatte vermindering tot 80%. De betrokken diensten omvatten gezinsplanning, abortus/post-abortuszorg, maternale zorg (zwangerschap, bevalling, postnatale zorg). Onze partners melden ook de angst van vrouwen en meisjes om COVID-19 op te doen als ze naar een gezondheidsinstelling gaan. Er moeten dus maatregelen worden genomen om zowel de bescherming van de gebruikers als van het gezondheidspersoneel te waarborgen en het vertrouwen te winnen. De lockdown die in veel landen wordt opgelegd, scherpt de ongelijkheden aan, in het bijzonder op het gebied van gendergelijkheid. Er is sprake van een toename van gendergerelateerd geweld.

Aandachtspunten:

- 4.1. De continuïteit van de SRGR-diensten waarborgen door te garanderen dat ze afgeschermd blijven van de COVID-19-respons; inclusief een beter beheer van de vervoers-/mobiliteitsbeperkingen voor gezondheidswerkers, vrouwen en meisjes om de toegang tot anticonceptiemiddelen en andere reproductieve gezondheidsdiensten te waarborgenⁱⁱⁱ.

- 4.2. Het waarborgen van de toegang tot anticonceptie om ongewenste zwangerschappen te voorkomen en het risico op abortus, dat versterkt wordt door schooluitval als gevolg van COVID-19, te beperken (door voorlichting, bevordering en steun aan de toelevering van moderne anticonceptiemiddelen, versterking van de nationale en lokale capaciteiten).
- 4.3. Bijzondere aandacht besteden aan het probleem van gendergerelateerd geweld, in termen van preventie en respons, door geïntegreerde diensten te steunen. De continuïteit van de dienstverlening aan slachtoffers van gendergerelateerd geweld moet worden gewaarborgd en er moeten nieuwe vormen van bijstand worden ontwikkeld.
- 4.4. Ondersteuning van de communicatie over de risico's in verband met COVID-19 en de preventiemaatregelen om goede praktijken te verspreiden, het vertrouwen te winnen, een passende dienstverlening te bieden en bewustmakingscampagnes te voeren via radio, televisie, digitale middelen, ...), en tegelijkertijd de toegang tot deze technologieën voor vrouwen, meisjes en de meest achtergestelde groepen te garanderen.
- 4.5. Ondersteuning van activiteiten die de inzet van vrouwen, jongeren en gemeenschappen steunen om de duurzaamheid van de resultaten te waarborgen. Vrouwen en jongeren betrekken bij de besluitvorming, de planning en de uitvoering van de maatregelen op het gebied van de seksuele en reproductieve gezondheid en bij de aanpak van gendergerelateerd geweld.
- 4.6. Het versterken van de positie van jongeren als actoren van verandering bij het bevorderen van de seksuele en reproductieve gezondheid en rechten en het ontwikkelen van nieuwe digitale middelen.

Genomen maatregelen:

Op het gebied van humanitaire hulp

- de integratie van seksuele en reproductieve gezondheid en rechten, met inbegrip van de problematiek van gendergerelateerd geweld, in de respons op COVID-19 van OCHA, het Rode Kruis, enz.
- ervoor zorgen dat er rekening wordt gehouden met de seksuele en reproductieve gezondheid en rechten in de plannen en programma's die gefinancierd worden door de wereldwijde humanitaire fondsen (CERF) en op het niveau van de landen, althans voor de fondsen waaraan de Belgische humanitaire hulp bijdraagt.

Op het gebied van de versterking van de gezondheidssystemen - actie op korte en middellange termijn

- Voortzetting van de steun voor de bevoorrading van moderne anticonceptiemiddelen in de armste landen en de toegang hiertoe waarborgen voor de meest kwetsbaren - door een hernieuwing van de Belgische bijdrage aan UNFPA Supplies in 2020.
- Voortzetting van de steun aan de Support Unit van She Decides, om bij te dragen aan (1) de mobilisatie van de plaatselijke civiele maatschappij, (2) het bepleiten van nieuwe normen en (3) het werven van fondsen voor SRGR-programma's ter plaatse. She Decides ontwikkelt digitale communicatie en online opleidingen voor leden in verschillende landen, die actief zijn op dit gebied.
- Verlenging van het programma ter bestrijding van seksueel geweld onder leiding van Enabel in de DRC.

Op het niveau van de internationale coördinatie,

- o de seksuele en reproductieve gezondheid en rechten blijven bevorderen en achteruitgang voorkomen, met name via de 'like-minded' netwerken op zowel Europees als internationaal niveau (Nexus-netwerk).

Te overwegen maatregelen:

Op het gebied van de versterking van de gezondheidssystemen - actie op korte en middellange termijn

- Positief antwoorden op verzoeken om de lopende SRGR-programma's aan te passen, met name die welke door de IPPF worden uitgevoerd, om beter het hoofd te kunnen bieden aan de COVID-19-crisis en het gezondheidspersoneel te beschermen.
- De werking van onze (multilaterale, bilaterale en ngo) partners op het gebied van de preventie van gendergerelateerd geweld steunen en bijdragen aan een gepaste oplossing op het gebied van gezondheid, psychosociale bijstand en de bestrijding van straffeloosheid (aanpassing van de programma's rekening houdend met de context) en inspelen op de nood aan aangepaste programma's.
- Financiering vrijmaken via het budget 'maatschappijopbouw' - om bij te dragen aan de COVID-19 respons door rekening te houden met de seksuele en reproductieve gezondheid en rechten.
- De werking van onze (multilaterale, bilaterale en indirecte) partners op het gebied van de geweldpreventie steunen en bijdragen aan een gepaste oplossing op het gebied van gezondheid, psychosociale bijstand en de bestrijding van straffeloosheid (aanpassing van de programma's rekening houdend met de context) en SRGR mee opnemen in de COVID-19-respons op korte en middellange termijn.

5. Sociale bescherming en waardig werk

Belangrijkste uitdagingen:

Om de gevolgen van de COVID-19-crisis te verzachten, de werkgelegenheid te steunen en goede arbeidsomstandigheden te bevorderen, ook vanuit gezondheidsperspectief, en om de bedrijven en werknemers, ook in de informele sector, te beschermen tegen verlies van inkomsten, kan de 'Agenda voor waardig werk' gepromoot worden, met de nadruk op het aspect sociale bescherming. Nog nooit is universele sociale bescherming zo evident en dringend nodig geweest als vandaag. Investerings- en steun aan sociale bescherming, door de nationale socialebeschermingsstelsels te versterken, zal toegang geven tot gezondheidszorg en tegelijkertijd de werkzekerheid, arbeidsomstandigheden en inkomenszekerheid van de meest kwetsbaren verbeteren, zodat zij minder getroffen worden door de crisis. Eerdere crises hebben immers bewezen dat de sociale bescherming een vitale rol speelt als sociaaleconomische stabilisator en instrument om de weerbaarheid te verhogen. Sociale bescherming is een investering, die mannen en vrouwen in staat stelt zich aan te passen aan veranderingen in de economie en de arbeidsmarkt. De socialezekerheidsstelsels fungeren als automatische sociale en economische schokdempers; ze stimuleren de globale vraag in tijden van crisis en daarna en bevorderen de transitie naar een meer inclusieve en duurzame economie.

Aandachtspunten:

- 5.1. Zorgen voor inkomenszekerheid voor het individu, een effectieve toegang tot sociale zekerheid en vooral tot gezondheidszorg, om de bevolking veerkrachtiger te maken in het licht van de huidige COVID-19-crisis, maar ook om toekomstige klappen beter te kunnen opvangen.
- 5.2. De socialezekerheidsstelsels in de partnerlanden versterken en uitbreiden om te komen tot een universele sociale bescherming. Het doel is bij te dragen aan de capaciteitsversterking van de staat, de plaatselijke organisaties en de sociale actoren op het gebied van sociale bescherming.
- 5.3. Specifieke aandacht moet gaan naar:
 - toegang tot openbare en hoogwaardige gezondheidszorg (inclusief financiële toegang);
 - integratie in de socialebeschermingsstelsels van werknemers in de informele economie en van diegenen – voor het merendeel vrouwen – die onbetaald, huishoudelijk en verzorgend werk verrichten;
 - sociale bescherming en respect voor de fundamentele rechten van werknemers en een waardig loon;

- het belang van de sociale dialoog en de betrokkenheid van organisaties die de begunstigen vertegenwoordigen bij de ontwikkeling, de uitbreiding en het beheer van de socialebeschermingsstelsels;
- toegang voor werknemers tot uitrustingen en inrichtingen ter voorkoming van gezondheidsproblemen op de werkplek;
- hulp aan personen die bijzonder kwetsbaar zijn voor de crisis en het non-discriminatiebeginsel eerbiedigen (sociale klasse, enz.);
- de rol en verantwoordelijkheid van de ondernemingen.

Genomen maatregelen:

- Het werk van de ILO ondersteunen via de **financiering van het ILO-programma 'Phare'** inzake sociale beschermingsvloeren om de basis te leggen voor een universele sociale bescherming. De financiering zal specifiek gericht zijn op Senegal en Burkina Faso.
- De niet-gouvernementele steun verderzetten en er lessen uit trekken (GSK Waardig werk). De programma's aanpassen op verzoek van de belanghebbenden.

Te overwegen maatregelen:

- Extra middelen toewijzen aan sociale bescherming om de crisis op te vangen en bij te dragen aan de veerkracht; de coördinatie tussen de ontwikkelingspartners en de humanitaire partnerorganisaties bevorderen:

- Via multilaterale steun: België zou ook de oprichting van een Globaal Fonds voor Sociale Bescherming kunnen ondersteunen, met het oog op de versterking van de sociale beschermingsstelsels in de armste landen via internationale solidariteitsmechanismen^{iv}.
- Via overheidssteun, door waardig werk en sociale bescherming op te nemen in de programma's met we onze partnerlanden uitvoeren. *Met de recente bilaterale portefeuilles die via She Decides de ontwikkeling van de privé- en gezondheidssectoren stimuleren, is de bilaterale samenwerking goed geplaatst om er de sociale bescherming in te verankeren via een universele ziekteverzekering, die ook alle zorgbehoevende vrouwen in de vruchtbare leeftijd ten goede zou komen en via de verantwoordelijkheid van de privésector, die de sociale bescherming van zijn werknemers moet verzekeren.*
- Via niet-gouvernementele steun (ANGS en hun lokale partners), door middel van de volgende vijfjarenprogramma's van de actoren die gespecialiseerd zijn in het prioritaire thema 'waardig werk' en sociale bescherming, hierin inbegrepen de universele ziekteverzekering.
- Via humanitaire hulp: door waar nodig de link te versterken tussen geldovermakingen en sociale bescherming in humanitaire crisissituaties, in overeenstemming met de nota *"Increasing links between humanitarian cash and social protection for an effective response to the COVID-19 pandemic"*, die België heeft onderschreven.

- De bestaande Belgische technische expertise op het gebied van sociale bescherming valoriseren en ondersteunen

- door de financiering en de versterking van het Belincosoc-netwerk (Belgian International Cooperation on Social Protection), dat de Belgische expertise inzake sociale bescherming samenbrengt en de internationale samenwerking op dit gebied vergemakkelijkt. Belincosoc sloot een samenwerkingsakkoord af met Enabel;
- door ook het Europese Socieux+-netwerk in de gebouwen van de FOD Sociale Zekerheid te ondersteunen en te versterken door vraaggestuurde expertise aan te bieden, aangezien de vraag de momenteel beschikbare capaciteit ver overstijgt;
- door de expertise van de "de Belgische dialoog over de universele sociale bescherming" te valoriseren om de kwaliteit, de financiering en de complementariteit van de interventies ten gunste van de sociale bescherming in het kader van de verschillende financieringskanalen van de DGD te ondersteunen;

- door de complementaire expertise van de 9 CMO's van het Gemeenschappelijke strategische kader voor *waardig werk* te valoriseren met het oog op de capaciteitsversterking van hun lokale partners in het Zuiden en allemaal samen te werken om de Agenda voor Waardig Werk en de sociale bescherming op lokaal, nationaal en regionaal niveau te promoten;
- door de complementaire expertise van verschillende CMO's die actief zijn op het gebied van de gezondheidszorg en de financiering daarvan te bevorderen, inclusief de Ziekteverzekering;
- door opleidingen in sociale bescherming voor leidinggevend personeel in de partnerlanden te ondersteunen, waarbij de academische instellingen kunnen samenwerken met andere betrokken actoren.
- Bevordering van onderzoek naar de impact van de COVID-19-pandemie op het sociale weefsel, op de bestaande formele socialebeschermingssystemen of op de informele sociale bescherming. Welke lessen kunnen we leren voor de toekomst?
- De Belgische partners steunen die als gevolg van COVID hun programma's aanpassen om de sociale bescherming te versterken.

6. Onderwijs

Belangrijkste uitdagingen:

Meer dan 180 landen hebben besloten om hun scholen te sluiten om de verspreiding van het virus een halt toe te roepen; zij hebben daarbij maatregelen genomen die kinderen en jongeren niet enkel de toegang tot de school ontzeggen, maar helaas ook vaak tot scholing in het algemeen.

Deze maatregelen hebben gevolgen voor de continuïteit van het leren, maar ook voor een hele reeks aspecten die verband houden met de harmonieuze ontwikkeling van kinderen en jongeren (voeding, gezondheid, geestelijke gezondheid, enz.); kinderen die zich in een kwetsbaardere situatie bevinden, lopen daarbij het risico om definitief af te haken. Ook andere diensten die op scholen worden verleend, worden daarbij getroffen (kantines worden gesloten, medische diensten op school, toegang tot stromend water en hygiënevoorlichting op school worden stopgezet, enz.)

De COVID-19-crisis dreigt de ongelijkheid in het onderwijs te vergroten. Om deze plotse onderbreking van de lessen op te vangen, is ongeveer twee derde van de landen overgestapt naar afstandsonderwijs. In lage-inkomenslanden echter, is dat percentage slechts 30%. Deze oplossing is niet altijd effectief vanwege het gebrek aan toegankelijkheid van digitale hulpmiddelen. Ook voor leerlingen met een handicap moeten deze alternatieve technieken worden aangepast. De situatie is vooral zorgwekkend voor jonge meisjes. Zij worden meer blootgesteld aan seksueel en leeftijdsgebonden geweld (dwangarbeid of zware huishoudelijke taken, geweld in familiale sfeer, ongewenste zwangerschappen, gedwongen huwelijken, enz.) en aan vroegtijdig schoolverlaten. De huidige crisis zal een aanzienlijke impact hebben op de economie (lokaal, nationaal, mondiaal). Dit zal resulteren in veranderende en nieuwe vaardigheidsbehoeften, waarop onderwijssystemen zullen moeten inspelen.

Aandachtspunten:

- 6.1. De principes van crisiseducatie toepassen, waarbij overleg wordt gepleegd met de lokale bevolking, en de scholen op een veilige, gendersensitieve en kindvriendelijke manier heropenen.
- 6.2. Investeren in de ontwikkeling van technieken voor afstandsonderwijs door deze toegankelijk te maken voor een zo groot mogelijk aantal kinderen op een "leave no one behind" basis, met speciale aandacht voor leerlingen met een handicap, etnische minderheden en plattelandsgroepen.
- 6.3. Specifieke opleidingen voor leerkrachten organiseren.
- 6.4. Bij de nationale overheid pleiten voor het behoud van de salarissen van de leerkrachten en het openstellen van de schoolgebouwen, mits inachtneming van de gezondheidsvoorschriften, zodat de scholen andere functies kunnen blijven vervullen: een plaats waar maaltijden of voedselbonnen kunnen worden verdeeld, een plaats voor medische zorg, bewustmaking en voorlichting, psychologische ondersteuning of relationele, emotionele en seksuele vorming, enz.

- 6.5. Ervoor zorgen dat in de uitgevoerde programma's en projecten rekening wordt gehouden met het verhoogde risico op geweld en schooluitval voor meisjes in tijden van crisis.
- 6.6. Ondersteuning van het ter beschikking stellen van sanitaire voorzieningen aan scholen, zodat zij de gezondheidsvoorschriften kunnen naleven.
- 6.7. Onderzoek en dialoog stimuleren tussen de overheid, de leerkrachten en de jongeren met het oog op kortetermijnoplossingen en een toekomstgericht onderwijs: welke capaciteiten zijn nodig (is er een tekort), welke vaardigheden kunnen wel en niet worden versterkt door 'tele-onderwijs', wat hebben kinderen/jongeren/leraren/onderwijsinstellingen nodig in tijden van crisis? Welke vaardigheden en waarden moeten we als maatschappij ontwikkelen?
- 6.8. De digitalisering van de schooldiensten voortzetten en versterken, zowel in de gouvernementele samenwerkingsprogramma's van Enabel als in de niet-gouvernementele samenwerkingsprogramma's.
- 6.9. Het onderwijs aan meisjes van jongs af aan een prioriteit vooropstellen om het herstelvermogen van gemeenschappen te versterken.

Genomen maatregelen:

- Het engagement van België voortzetten via wereldwijde partnerschappen zoals de GPE (Global Partnership for Education), UNICEF en UNESCO (core funding).
- Inspelen op vragen voor het aanpassen van onderwijsprogramma's van de niet-gouvernementele samenwerking van institutionele actoren en middenveldorganisaties (door de voortzetting van de programma's voor de periode 2017-2021 aan te moedigen, de flexibiliteit van het regelgevingskader in herinnering te brengen en vanaf 2020 een dialoog met de onderwijsactoren aan te gaan over hun toekomstige programmering voor de periode 2022-2026, in het kader van hun initiatiefrecht);
- De uitwisseling van informatie met en tussen de verschillende actoren die in de onderwijssector worden gefinancierd, met name via Educaid, bevorderen om de ontwikkeling van specifieke activiteiten als antwoord op deze ongekende situatie te stimuleren en hun tijdens de crisis opgedane ervaring te valoriseren/te benutten.

7. Landbouw, voedselzekerheid en voeding

Belangrijkste uitdagingen:

De COVID-19-pandemie zal langdurige gevolgen hebben voor de voedselzekerheid als gevolg van de vele verstoringen van de voedselsystemen. Hoewel de gevolgen van de pandemie voor de voedselsystemen wereldwijd voelbaar zullen zijn, zullen de 820 miljoen mensen die met voedselonzekerheid te maken hebben, onevenredig zwaar worden getroffen. 135 miljoen daarvan leven momenteel in acute voedselonzekerheid en voor hen zal deze crisis verregaande gevolgen hebben. De COVID-19-pandemie heeft gevolgen voor het hele voedselsysteem. De beperking van de binnen- en buitenlandse verkeersstromen vormt een belemmering voor de voedselgerelateerde logistieke diensten en verstoren de hele voedselvoorzieningsketen, met alle gevolgen van dien voor de beschikbaarheid van voedingsmiddelen. De gevolgen voor het verkeer van landarbeiders en kleinschalige voedselproducenten (waaronder boeren, veehouders en vissers) en voor de levering van inputs en verdeeldiensten zullen spoedig kritieke problemen opleveren voor de voedselproductie, waardoor de voedselzekerheid voor iedereen in gevaar zal komen en de armste landen bijzonder hard zullen worden getroffen. Aangezien de pandemie de economieën vertraagt, zal de toegang tot gevarieerde en voedzame voeding negatief worden beïnvloed door lagere inkomens, banenverlies, stijgende voedselprijzen en de beschikbaarheid van voedsel op de lokale markten. De COVID-19-crisis zal een uiterst problematische situatie nog onzekerder maken en zal gevolgen hebben voor de beschikbaarheid, de toegankelijkheid, het gebruik en de stabiliteit van voedingsmiddelen, wat zal leiden tot een verdere verzwakking van de toch al uiterst kwetsbare huishoudens. Bovendien blijken sommige maatregelen die lokale overheden in reactie op de

pandemie hebben genomen, nefast te zijn voor de seizoensmigratie, de pastorale stromen en de toegang tot landbouwgrond en water.

Aandachtspunten:

- 7.1. De meest dringende noden van kwetsbare bevolkingsgroepen, waaronder jonge kinderen, vrouwen en meisjes, lenigen: noodvoedselhulp, voedingsinterventies en vangnetten versterken en toegankelijker maken.
- 7.2. De socialebeschermingsstelsels versterken en uitbreiden: de toegang tot voedsel moet worden gestabiliseerd door het inkomen en de koopkracht te stimuleren van de meest kwetsbaren die worden getroffen door of sterk worden blootgesteld aan COVID.
- 7.3. Kleine voedselproducenten helpen om hun productiviteit te vergroten en hun producten (voedingsmiddelen en levende dieren) op de markt te brengen: toegang bieden tot gendergevoelige kredieten en inputs zoals zaden, voeder en meststoffen; advies en plaatselijke diensten aanbieden die gericht zijn op de toegang tot inputs, marktinformatie, veterinaire diensten en gemakkelijke opslag-, transport- en verwerkingsoplossingen.
- 7.4. De continuïteit van de lokale en, waar nodig, regionale voedselmarkten, voedselwaardeketens en duurzame landbouw- en voedselsystemen handhaven en ondersteunen, teneinde bij te dragen aan zowel de voedselzekerheid als het levensonderhoud van de plattelandsbevolking, waarbij veilige en rechtvaardige arbeidsomstandigheden voor werknemers in de informele sector, en vooral voor vrouwen en meisjes, worden gewaarborgd. Versterking van de lokale korte productieketens
- 7.5. Voeding integreren in de COVID-19-respons en de toegang tot voedzame voeding bevorderen/ondersteunen: ervoor zorgen dat respons op COVID-19 voeding benadert vanuit een alomvattende, multisectorale aanpak, met bijzondere aandacht voor zuigelingen- en kindervoeding, voedselzekerheid, water, sanitaire voorzieningen en hygiëne (WASH), gendergelijkheid en sociale bescherming.
- 7.6. Ondersteuning van innovatieve benaderingen op basis van digitalisering en toepassingen, met bijzondere aandacht voor vrouwen.
- 7.7. Ondersteuning van de verbetering van de logistiek en de opslagcapaciteit.
- 7.8. Ondersteuning van de transitie op lange termijn van de voedselsystemen naar duurzame, veerkrachtige systemen die berusten op agro-ecologische principes: de huidige pandemie biedt de mogelijkheid om een paradigmaverschuiving teweeg te brengen in de manier waarop voedsel wordt geproduceerd, verwerkt, verdeeld en geconsumeerd over de hele wereld.
- 7.9. Ondersteuning van doeltreffende beschermingsmaatregelen om kleine landbouwers toegang te geven tot landbouwgrond
- 7.10. Ondersteuning van de actieve instandhouding en bescherming van lokale zaden en gewassen en versterking van de traditionele kennis en capaciteit.

Genomen maatregelen:

- De steun van de Belgische samenwerking aan de multilaterale partnerorganisaties op dit gebied, in het bijzonder de FAO en de vele organisaties van de civiele maatschappij die in deze sector actief zijn, blijft bijzonder relevant, al moeten de strategieën en/of activiteiten soms wat worden bijgestuurd. Het is belangrijk om deze bijsturing met de nodige flexibiliteit te onderzoeken en vooral om ervan te leren.
- In het kader van de gouvernementele samenwerking (afhankelijk van de landen waar deze sector is opgenomen in de landenprogramma's/portfolio's), werkt Enabel aan 3 objectieven op korte termijn: 1) ondersteuning van belangrijkste logistiek om de voedselwaardeketens in leven te houden; 2) ondersteuning van de landbouwsector, met inbegrip van de kmo's actief in de agro-voedingssector, zodat zij voedsel kunnen blijven produceren, vooral voor de lokale markt; 3) ondersteuning van de overheid bij het ontwikkelen van een gunstig regelgevend kader en beleidskader.

Te overwegen maatregelen:

Korte termijn

- Voorzien in de voedsel- en voedingsbehoeften van kwetsbare bevolkingsgroepen, waaronder jonge kinderen, vrouwen en meisjes door i) een versterking van en verbeterde toegang tot de socialebeschermingsstelsels, ii) een verhoogde financiering van de noodvoedselhulp en meer verbanden tussen de humanitaire hulp en de ontwikkelingssamenwerking door de regionale veiligheid, de voedselproductie en de ontwikkeling van voedselketens te bevorderen, iii) stijgende basisvoedselprijzen tegengaan en handelsverdragen of -overeenkomsten bannen die de voedselvoorziening van kwetsbare personen in gevaar brengen. IV) De nadruk leggen op de lokale korte ketens en die ketens versterken
- De lopende programma's die werken rond de waardeketens in de agro-voedingssector bijsturen, door acties te steunen die bijdragen aan het behoud van de voedselwaardeketens: i) door erop toe te zien dat landbouwers kunnen blijven produceren dankzij toegang tot inputs, financiering, stimulansen en arbeidskrachten; ii) door de lokale verwerkings- en opslagcapaciteit te versterken om voedselverlies te voorkomen; iii) door de toegang tot informatie over de marktvoorwaarden te verbeteren; iv) door alternatieve verkoopmechanismen te bevorderen (bv. elektronische handel tussen producenten en consumenten, korte ketens); v) door kleine voedselproducenten, (informele) arbeidskrachten en kmo's in de agro-voedingssector te helpen om op een veilige en hygiënische manier te werken; vi) door de nodige financiële middelen voor boeren en bedrijven te deblokken en te handhaven, vooral voor bedrijven die door vrouwen worden geleid (Enabel/NGA); vii) door landbouwers die op een duurzame manier produceren, te blijven steunen.
- Ervoor zorgen dat in de sectorale acties rekening wordt gehouden met voedingsoverwegingen.
- De landbouwersorganisaties versterken.
- Onderzoek steunen: de gevolgen van de COVID-19-pandemie voor de voedsel- en voedingszekerheid, armoede en ontwikkeling op nationaal en mondiaal niveau onderzoeken. Mogelijke antwoorden (evidence-based) op landelijk niveau (CGIAR, HLPE-CFS) sturen of ertoe bijdragen.
- Zoveel mogelijk de voorkeur geven aan lokale antwoorden op voedingsproblemen; de financiering gemakkelijk en rechtstreeks toegankelijk maken voor plaatselijke en internationale ngo's (met inbegrip van vrouwenorganisaties), omdat deze actoren in de beste positie verkeren om de lokale behoeften van de meest kwetsbare bevolkingsgroepen te identificeren en als actoren van verandering op te treden.

Middellange en lange termijn

- Ondersteuning van de transitie naar een veerkrachtigere en duurzamere landbouwsector en voedselsysteem door een agro-ecologische omwenteling te bevorderen. Verschillende Belgische ngo's (TRIAS, SOS Faim, Rikolto, Oxfam,...) hebben een jarenlange ervaring en zijn internationaal erkend voor hun expertise op dit gebied. De dialoog tussen de verschillende belanghebbenden bevorderen om het collectieve leren te stimuleren.
- Innovatieve oplossingen ondersteunen in de gehele waardeketen, met inbegrip van de opslag en verwerking, met name van bederfelijke gewassen zoals fruit, groenten, vis, vlees en zuivelproducten, om verliezen na de oogst te beperken en de werkgelegenheidskansen voor jongeren te verbeteren.
- Ervoor zorgen dat internationale overeenkomsten aansluiten op de lokale behoeften en inspanningen.

8. Voortbouwen op bestaande expertise

Belangrijkste uitdagingen:

Via handen wassen en een goede hygiëne wordt de overdracht van het COVID-19-virus geremd. Deze handelingen helpen mensen om gezond te blijven. Dit vereist echter toegang tot betrouwbare en voldoende water- en sanitaire voorzieningen, niet alleen thuis maar ook - en dat is essentieel - in de gezondheidszorg. Gemiddeld hebben 4 op de 10 mensen wereldwijd geen toegang tot water, sanitaire voorzieningen of hygiënische voorzieningen. Bovendien is de praktijk van het handenwassen op cruciale momenten niet wijdverbreid. Vrouwen en meisjes worden zwaarder getroffen, omdat het werk onevenredig verdeeld is tussen mannen en vrouwen.

Aandachtspunten:

- 8.1. Gelijkheid, inclusie en rechten centraal plaatsen de COVID-19-respons in termen van water, sanitaire voorzieningen en hygiëne.
- 8.2. Vrouwen en meisjes worden onevenredig zwaar getroffen door de lockdown-maatregelen als gevolg van COVID-19. Door de epidemie hebben vrouwen en meisjes een grotere rol toebedeeld gekregen op het vlak van hygiëne en zorgverstrekking. Het zijn vooral zij die zorgen voor de watervoorziening voor het wassen van de handen en de latrines. De lockdown heeft in gemeenschappen en huishoudens een negatieve impact op het vermogen van vrouwen en meisjes om hun menstruatie bij te houden.
- 8.3. Veel lokale overheden - die verantwoordelijk zijn voor de water- en sanitaire voorzieningen in lage- en middeninkomenslanden - beschikken niet over de financiële en menselijke middelen om (op de lange termijn) water en sanitaire voorzieningen te leveren.
- 8.4. De goede praktijken en initiatieven van de lokale gemeenschappen ter bestrijding van COVID-19 identificeren die kunnen worden uitgebreid naar andere gemeenschappen of worden opgeschaald naar een breder niveau.
- 8.5. Financiering: het huidige financieringspeil van de water- en sanitaire voorzieningen is ontoereikend om de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen te bereiken; deze vereisen immers verbeteringen van zowel de water- en sanitaire voorzieningen als de gezondheidsdiensten. Indien deze doelstellingen zouden worden bereikt, zouden ze zeker bescherming bieden tegen soortgelijke toekomstige gezondheids crises.
- 8.6. Zorgen voor waterpunten/gemeenschappelijke waterkiosken (inclusief zeepverdeling) in stedelijke en landelijke gebieden, medische centra en scholen zonder watervoorziening. Dit kan het volgende omvatten: i) de levering en exploitatie van compacte waterzuiveringsinstallaties; ii) de aanleg en exploitatie van waterpunten en sanitaire voorzieningen om water te leveren op strategische punten in de stad of op het platteland; en/of iii) de levering en exploitatie van watertransportwagens en watertankers, met een adequate wateropslag voor de exploitanten van diensten.
- 8.7. Op lange termijn:
 - 8.7.1. Investeren in waterzekerheid op lange termijn en toegang tot veilig drinkwater en sanitaire voorzieningen. Verbetering van de billijke toegang tot adequate water- en sanitaire voorzieningen, met bijzondere aandacht voor de behoeften van vrouwen en meisjes en mensen in kwetsbare situaties. De aanwezige technologische toepassingen aanwenden om de lokale bevolking veilige en toegankelijke waterpunten te bieden.
 - 8.7.2. Ondersteuning van het optimale beheer van de WASH-diensten en hun leveranciers: zorgen voor een duurzaam beheer en financiële middelen om de infrastructuur te onderhouden. Dit vereist ook een versterking van de capaciteiten van de beheerders van de watervoorzieningen (openbare en particuliere sector) op het gebied van risicobeheer (inclusief pandemieën).

Genomen maatregelen:

- Lessen blijven trekken uit de niet-gouvernementele samenwerkings- en humanitaire hulpprogramma's op dit gebied.
- Desgewenst de programma's van de niet-gouvernementele actoren bijsturen om de gefinancierde preventieactiviteiten op dit gebied uit te breiden.

Te overwegen maatregelen:

Korte termijn

- Zorgen voor een snelle en flexibele financiering en technische bijstand. Dankzij deze investeringen moeten de inspanningen van de overheid zich kunnen richten op de uitbreiding van de water- en sanitaire voorzieningen, ook in de gezondheidszorg, en op de bevordering van een goede hygiëne.
- Het handwasgedrag, de voedselhygiëne en de drinkwatervoorziening bevorderen/verbeteren: gedragsveranderingsprogramma's (Rode Kruis, WHO, UNICEF, ngo's, lokale organisaties...) en

WASH-beoefenaars (inclusief het personeel van de lokale overheden, het gezondheidspersoneel en de buurtwerkers) ondersteunen om de WHO-richtlijnen toe te passen.

III. Economische pijler

9. Macro-economische steun en ontwikkeling van de privésector

Belangrijkste uitdagingen:

De COVID-19-crisis zal economische gevolgen hebben die de schuldenlast van de MOL's wellicht in een versneld tempo de hoogte in zullen jagen. Daarom hebben het IMF en de Wereldbank - hoewel dit wettelijk gezien moeilijk is - gehoor gegeven aan de oproep van de G20 tijdens de voorjaarsbijeenkomst om de schuldendienst van deze landen uit te stellen tot maart 2021.

Gezien hun beperkte fiscale capaciteit staan de Afrikaanse regeringen voor grote uitdagingen. De regeringen zullen moeten anticiperen en zich voorbereiden op het "nieuwe normaal" na de crisis. De gevolgen zullen niet gelijkmatig verdeeld zijn en ze zijn sectorafhankelijk. Daarom moeten regeringen vanuit economisch oogpunt anticiperen op de gevolgen voor hun economieën. Zij moeten een herstelplan op korte termijn voorleggen, ter waarborging van de financiële stabiliteit van hun land en om hun bedrijven - vooral in strategische sectoren - te helpen de crisis te overleven.

Op het niveau van de kleine en middelgrote ondernemingen is de toegang tot financiering, vooral in tijden van crisis, erg beperkt. Er is nood aan bijstand bij de omvorming van de tool en bij de aanpassing van het personeel aan een vanwege COVID-19 gewijzigde werkomgeving. Daarnaast is er een daling van de inkomsten als gevolg van een daling van de verkoop van hun producten op de markten.

De genderongelijkheid in de toegang tot financiering, de markten en het ondernemerschap in het algemeen, wordt nog versterkt door deze crisis en de lockdownmaatregelen.

Aandachtspunten:

- 9.1. Het antwoord van België op macro-economisch niveau integreren in een gecoördineerde multilaterale en Europese aanpak^v, waarbij de lead van de Bretton Woods-instellingen op dit gebied wordt erkend.
- 9.2. Kleine ondernemers en coöperaties steunen, door economische instrumenten te helpen aanpassen aan een nieuw bedrijfsklimaat als gevolg van COVID-19.
- 9.3. De digitalisering van processen in kleine en middelgrote ondernemingen ondersteunen;
- 9.4. Het post-COVID-19-herstelbeleid moet kwalitatief zijn en niet alleen gericht op de wederopbouw van de economie. Het herstelbeleid moet ook rekening houden met de klimaat- en milieu-uitdagingen, waaronder het verlies aan biodiversiteit, op de middellange en lange termijn. De enorme investeringen en stimuleringsmaatregelen die nodig zijn om de economie te laten herstellen van de huidige crisis, bieden een unieke kans om de ecologische transitie en de enorme investeringen die daarvoor nodig zijn, te katalyseren. Publieke en private entiteiten zullen de veerkracht van het onderwijs en de opleidingen op alle niveaus moeten waarborgen om te anticiperen op de lacunes die kunnen ontstaan in de broodnodige lokale expertise, die niet alleen nodig is voor een stabiele economie, maar ook voor de verdere sociaaleconomische ontwikkeling.
- 9.5. Evenzo moeten massale investeringen om de economie en de particuliere sector nieuw leven in te blazen een katalysator zijn voor de ontwikkeling van meer gendergelijke systemen.
- 9.6. Waardige arbeidsomstandigheden en gendergelijkheid bevorderen in de industrieën die betrokken/actief zijn bij de COVID-19-respons, onder meer door meer steun voor vrouwelijk ondernemerschap.

Genomen maatregelen:

- Een door BIO beheerd noodfonds oprichten om de nodige financiële middelen ter beschikking te stellen aan klanten en lokale financiële tussenpersonen, zodat zij mkmo's de nodige kredieten kunnen verlenen om de crisis te overleven.
- Actief deelnemen aan de strategische en technische discussies over de herverdeling van de Europese garantiefondsen voor de EDFI's, met name Bio.
- Extra budget vrijmaken voor de Business Partnership Facility om een specifieke COVID-19-oproep te lanceren, zodat mkmo's kunnen investeren in duurzame productiemiddelen, aangepast aan een door COVID-19 gewijzigde omgeving.
- Onze bijdrage aan IDA 19 met een jaar vervroegen om de Wereldbank de flexibiliteit te geven die zij nodig heeft om haar respons aan te passen. Onze reactie op de pandemie in de multilaterale context is dan ook in overeenstemming met de respons van onze multilaterale partners. Wat de Wereldbank betreft, is de COVID-19-benadering erop gericht om in een eerste fase noodhulp te verlenen aan de nationale gezondheidsstelsels van landen in nood, en in een tweede fase bedrijven en hun werknemers te helpen om de economische en sociale gevolgen van COVID-19 te beperken^{vi}.
- Het voorstel van het IMF en de Wereldbank voor een tijdelijk moratorium op de terugbetaling van de schuld wordt door ons land gesteund als een eerste vorm van liquiditeitsoverbrugging voor MOL's in moeilijke situaties (zie afzonderlijk document - Belgisch standpunt over de schuld - gecoördineerd door de FOD Financiën).

Te overwegen maatregelen:

Op macro-economisch niveau

- De Belgische vertegenwoordigers in de raden van bestuur van de multilaterale ontwikkelingsbanken zullen aandringen op de integratie van de hierboven beschreven principes en aandachtspunten.
- Enabel steunen in zijn samenwerking met de Afrikaanse regeringen om herstelmaatregelen voor te bereiden en uit te voeren, om hun weerbaarheid tegen toekomstige crises te vergroten. Op basis van de huidige portefeuilles heeft Enabel de middelen om
 - de overheid te helpen om de directe en indirecte economische gevolgen van COVID-19 in te schatten en hierop te anticiperen;
 - met de overheden samen te werken om de privésector te versterken door middel van de capaciteitsversterking van intermediaire organisaties en sectorfederaties die op hun beurt lokale bedrijven kunnen helpen bij het ontwikkelen van nieuwe duurzame bedrijfsmodellen;
 - met de overheden samen te werken om alternatieve banen (of alternatieve regelingen) te vinden voor werkzoekenden, door werkloze arbeidskrachten in te zetten om zowel werkgelegenheid te creëren als de klimaatproblematiek wereldwijd en op lokaal vlak te helpen oplossen;
 - met de overheden samen te werken om manieren te vinden om hun diaspora te betrekken bij partnerschappen met lokale bedrijven (*joint ventures*).

Op het niveau van kleine en middelgrote ondernemingen

- Risicoanalyses om de bestaande subsidies aan te passen aan de crisisperiode en waar mogelijk de activiteiten voort te zetten (bijvoorbeeld het Wehubit-programma).
- Het werk van Enabel verderzetten, dat lokale bedrijven en startups steunt om de lokale economie te stimuleren en innovatieve oplossingen te vinden.
 - Oplossingen uit de privésector ondersteunen die de toegang tot basisgoederen en -diensten waarborgen: water, energie, voedsel, gezondheids- en sanitaire producten, enz.
 - De dialoog tussen overheden en dynamische (digitale) startups faciliteren, platforms (virtueel of fysiek) opzetten voor de co-creatie van Agile oplossingen (bijv. toegang tot distributie, markten, rapportering over gendergerelateerd geweld).

- Maatregelen ter versterking van de capaciteit van de netwerken ondersteunen, met inbegrip van kortetermijnmaatregelen, om het werken, leren en socialiseren op afstand en de toegang tot correcte informatie te vergemakkelijken.
- De overheden ondersteunen bij het opstellen van herstelplannen voor de korte termijn, met inbegrip van financiële maatregelen voor arbeiders, landbouwers en bedrijven in moeilijkheden. Aangepaste diensten voor bedrijfsontwikkeling zullen essentieel zijn.
- Een online-dienst voor technische bijstand opzetten (programma van het Trade Development Centre) en, meer in het algemeen, streven naar een grotere digitalisering van de processen met de invoering van digitale hulpmiddelen (The Shift).
- De bovengenoemde beginselen en aandachtspunten moeten ook in aanmerking worden genomen en worden bevorderd in het kader van de ondersteuning van kmo's. Meer dan ooit moeten duurzaamheidsvoorwaarden worden gekoppeld aan de steunmaatregelen. De voordelen op korte termijn mogen op geen enkele wijze afbreuk doen aan de langetermijndoelstellingen van duurzame ontwikkeling.

10. Exploitatie van natuurlijke hulpbronnen

Belangrijkste uitdagingen:

Natuurlijke hulpbronnen hebben het potentieel om aanzienlijke voordelen te bieden aan de bevolking en de ontwikkelingsresultaten te verbeteren. Zij kunnen echter ook instabiliteit en geweld in de hand werken. Om ervoor te zorgen dat de natuurlijke hulpbronnen bijdragen tot ontwikkeling, stabiliteit en welvaart, benadrukken de Agenda 2030 en SDG16 in het bijzonder het belang van doeltreffende, verantwoordelijke en inclusieve instellingen. Het voorkomen van illegale exploitatie van natuurlijke hulpbronnen en een beter bestuur zorgen voor meer inkomsten voor de staat en de bevolking en geven de regering meer budgettaire ruimte om de sociaaleconomische gevolgen van de COVID-crisis tegen te gaan. Dit betekent dat de belasting- en auditautoriteiten een gezond en betrouwbaar fiscaal beleid en systemen voor het beheer van de overheidsfinanciën kunnen ontwikkelen. Transparantie is de sleutel tot deze inspanningen, evenals de multistakeholder-aanpak en de samenwerkingsakkoorden met de civiele samenleving, de privésector, de regeringen en de regionale en internationale organisaties.

Met betrekking tot de effecten van COVID-19 gaat een bijzonder aandacht uit naar de ambachtelijke en kleinschalige mijnbouw (ASM). De eerste bevindingen wijzen erop dat de ASM-sector bijzonder kwetsbaar is voor de negatieve effecten van de COVID-crisis als gevolg van problemen bij de verkoop van de productie via legale marktkanalen, door de stopzetting van de handel en de instroom van arbeidskrachten uit stedelijke gebieden. Er is niet alleen extra steun nodig voor de openbare gezondheidsdiensten, maar ook om de alternatieve middelen van bestaan van de ASM-gemeenschappen, waaronder vrouwen en meisjes, te verbeteren.

Dat omvat:

- het beperken van de gezondheidseffecten;
- het verbeteren van de formalisering en de bestrijding van illegale handel door middel van transparante en verantwoorde handelsketens;
- het beperken van de economische gevolgen en bijdragen aan de lokale ontwikkeling door het coöperaties en alternatieve middelen van bestaan in de mijnbouwgemeenschap te steunen;
- het beperken van de sociale impact op vrouwen en kwetsbare personen.

Genomen maatregelen:

In dit verband kunnen verschillende initiatieven van de VN en de internationale organisaties worden gesteund en moeten onder andere de EU-regelgeving worden toegepast, waaronder:

- Het EGPS van de Wereldbank, met een project rond ASM.
- Het Extractive Industries Transparency Initiative en de evolutieve normen inzake sociale en milieugerelateerde aspecten.
- Het certificatiesysteem van het Kimberley-proces.

- De tenuitvoerlegging van de EU-verordening inzake oorlogsmineralen (EU-verordening 2017/821, beter bekend als 3TG) op 1 januari 2021, op basis van de OESO-richtsnoeren inzake de zorgvuldigheidseisen voor verantwoorde bevoorradingsketens van bodemschatten uit door conflicten getroffen gebieden en risicogebieden.
- Protocol tegen de illegale exploitatie van natuurlijke hulpbronnen in het gebied van de Grote Meren.

ⁱ Het antwoord van de EU op de crisis is uiteengezet in de [mededeling betreffende de globale aanpak van COVID-19 in de EU](#), die op 8 april door de EU-ministers werd goedgekeurd. Er is een gezamenlijke nota gepubliceerd, waarin wordt opgeroepen tot een gemeenschappelijke aanpak in onze partnerlanden. In totaal werd meer dan 20 miljard euro beschikbaar gesteld op basis van een heroriëntatie van de huidige financiering. Daarnaast werd naar aanleiding van de internationale donorconferentie onder auspiciën van de EU op 4 mei een globaal budget van 7,6 miljard euro vrijgemaakt voor de ontwikkeling van een vaccin. In overeenstemming met de Belgische principes zullen deze fondsen worden beheerd door de WHO, OCHA en CEPI. De sociaaleconomische focus van de aanpak op langere termijn van het Team Europe zal gericht zijn op het creëren van bepaalde buffers in het licht van een mogelijke macro-economische schok, een passende steun aan financiële tussenpersonen en een mix van financieringsmogelijkheden voor de publieke en de particuliere sector. Er moet ook worden gezorgd voor een beschermend kader voor de beroepsbevolking en de huishoudens zonder inkomen, met respect voor duurzaamheid, klimaat, mensenrechten, democratie en een bijzondere aandacht voor vrouwen en kinderen. Hiervoor wordt een budget van meer dan 12 miljard euro vrijgemaakt, wat van deze uitdagingen meteen het hoofddoel van dit steunpakket maakt. De Europese Investeringsbank (EIB) zal een sleutelrol spelen bij de aanpak van deze problemen en draagt meer dan 5 miljard bij aan het totale pakket.

ⁱⁱ In een periode van lopende zaken beschikt de begroting van de ontwikkelingssamenwerking niet over bijkomende financiële middelen. De Belgische samenwerking mobiliseert daarom de resterende middelen binnen het huidige budget. Al naargelang de vragen van de partners, worden de activiteiten, de resultaten en desgevallend de doelstellingen van de lopende interventies bijgestuurd. In deze nota worden de genomen maatregelen beschreven die daadwerkelijk voorzien zijn, terwijl de andere mogelijke ideeën/voorstellen zijn.

ⁱⁱⁱ zie nota COVID-19 – aspect gezondheid

^{iv} Frankrijk, Duitsland en de Europese Unie hebben dit voorstel gesteund tijdens de bijeenkomst van de ministers van Arbeid en Werkgelegenheid van de G20 op 23 april 2020. Ook de ILO en de OESO hebben een nieuw elan gegeven aan dit idee, dat in 2013 reeds kon rekenen op de steun van het Europees Parlement.

^v Het Internationaal Monetair Fonds zal de toegang van landen tot concessionele middelen aanzienlijk vergroten en versnellen, waardoor de nettokasstromen van het IMF naar landen op de korte tot middellange termijn aanzienlijk zullen toenemen. Het IMF biedt ook schuldverlichting via het Catastrophe Containment and Relief Trust (CCRT).

^{vi} Op 3 maart kondigde de Wereldbank een eerste respons op de wereldwijde COVID-19 epidemie aan: de **Fast Track COVID-19 Facility (FTCF)**. Deze snelle financieringsenveloppe van in totaal 14 miljard dollar zal worden gebruikt om onmiddellijke steun te verlenen aan landen en bedrijven om de onmiddellijke uitdagingen van de COVID-19-epidemie aan te pakken. De landen zullen worden gesteund door de IBWO en IDA, met een extra financiering van 6 miljard dollar uit de FTFC. Deze versnelde financiering zal zich richten op preventie, opsporing en bestrijding van de verspreiding van het COVID-19-virus.

De Wereldbank werkt nauw samen met de Wereldgezondheidsorganisatie in het kader van het paraatheids- en reactieplan van de WHO. De eerste component van deze enveloppe voor de publieke sector, de Multi-Phase Approach (MPA), bedraagt 4 miljard dollar en omvat de nieuwe financiële middelen van de IBWO en IDA, die in specifieke landenprogramma's worden ingezet. Met de tweede component van 2 miljard USD kunnen landen ervoor kiezen om de uitbetaling van extra middelen uit het bestaande landenprogramma van de Bank (heroriëntatie) aan de gezondheidssector te versnellen.

Daarnaast omvat de FTFC een extra financiering van 8 miljard USD om bedrijven te helpen de financiële gevolgen van COVID-19 aan te pakken via de International Finance Corporation (IFC). Van dit bedrag wordt 2 miljard USD beschikbaar gesteld in het kader van de Real Sector Crisis Response Envelope voor bestaande IFC-klanten in de sectoren infrastructuur, productie, agrovoeding en diensten die kwetsbaar zijn voor de crisis, bijvoorbeeld vanwege hun afhankelijkheid van verstoorde waardeketens en arbeidsmarkten. De resterende 6 miljard USD wordt gebruikt via de Financial Institutions Response Envelope, die financiële instellingen in staat stelt nieuwe kredietlijnen op te zetten, vooral voor kmo's, voor de financiering van de handel en het werkkapitaal.

Op 23 maart kondigde de Wereldbank aan dat in de komende 15 maanden, tot juni 2021, 150 tot 160 miljard USD zal worden gebruikt als tweede respons op de economische gevolgen van de COVID-19-epidemie. Dit omvat het hierboven genoemde pakket van 14 miljard dollar. Dit financieringspakket zal in de komende maanden verder worden uitgewerkt en zal gericht zijn op de bescherming van de armsten en meest kwetsbaren (onder meer via sociale vangnetten en overmakingen), de versterking van het economisch herstelvermogen, een versneld duurzaam herstel in de getroffen landen en steun aan de privésector. Voor de periode tot juni 2023 bedraagt de totale interventie-enveloppe 330-350 miljard dollar. Er wordt gewerkt aan een algemeen kader.